

HALİÇ MASTER PLANI BÜTÜNÜ İÇİNDE EYÜP BÖLGE PARKI ÖNERİSİ

Prof. Dr. Semih TEZCAN¹
Doç. Dr. Turhan DURGUNOĞLU²
Doç. Mehmet ÇUBUK³
Ersen GÜRSEL⁴
Dr. Nejat TUĞCU⁵
Köksal ANADOL⁶
Dr. Haydar KARABEY⁷

Kı s a Ö z e t

Kâğıthane ve Alibey derelerinin taşıdığı siltasyon materyali ile zaten dolmuş olan Halic'den kazanılacak olan 70 ha.lık alanla birlikte 163 ha.a ulaşacak olan Eyüp Bölge Parkı, bir fikir projesidir.

Bu proje ile, Cumhuriyet İstanbul'unda geleneksel Türk yaşamının canlandırılması amaçlanmakta ve çağdaş yeşillenen düzenleme ilkeleriyle halkın boş zamanlarını değerlendirilmesi, yani eğlenme, dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması, turistik, rekreatif ve sportif eylemlere olanak verilmesi için Bölgesel karakterde bir park ve büyük bir rekreasyon merkezinin yaratılması ön görülmektedir.

1. HALİÇ MASTER PLANI ETÜDÜ VE ÖNERİLERİ

1.1. Tarihinde ve gelecekte arazi kullanımı

Eyüp, Osmanlı Padişahlarının ibadet ettikleri ve kılıç kuşandıkları manevi değeri büyük bir din merkezidir. Halic'de yaşayanların ve tüm İstanbulluların kıra ve yeşile olan ihtiyacını karşılamak üzere Halic geçmişte mesire yeri halinde gelişmiştir. Halic bir zamanlar lüle bahçelerinin bulunduğu ve Kâğıthane sefalarının yapıldığı, çeşitli eğlencelerin tertiplendiği eğlenme ve dinlenme mekânı olmuştur. Bütün bu özellikler Halic'in tarihinde oluşturduğu, su kanalı ile sıkı sıkıya ilişkili ve ona bağlı gelişimi göstermektedir. Halic aynı zamanda birçok yalı, köşk ve

¹ Boğaziçi Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümü, Bebek - İstanbul.

² Boğaziçi Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümü, Bebek - İstanbul.

³ Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Öğretim Görevlisi, İstanbul.

⁴ EPA Grupları Sorumlusu, Şehircilik Mimarlık Etüdü Planlama Atölyesi.

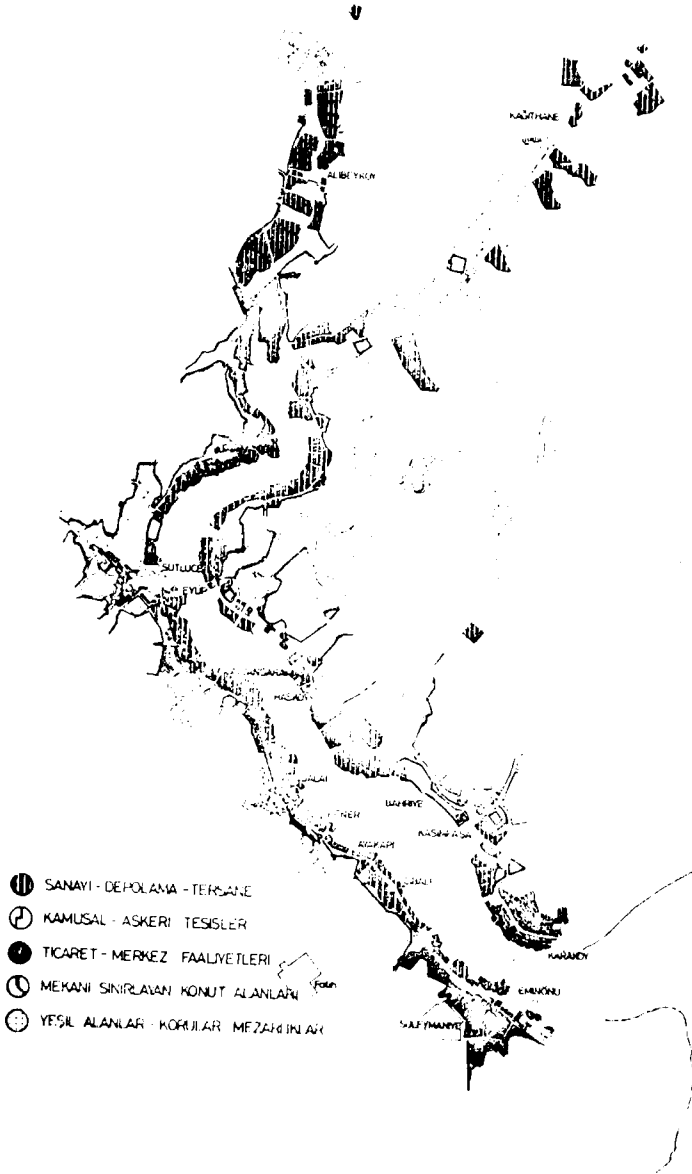
⁵ Boğaziçi Üniversitesi Bilgi Sayar Bilimleri Bölümü, Bebek - İstanbul.

⁶ Yapı Merkezi A.Ş., İstanbul.

⁷ Güzel Sanatlar Akademisi, Öğretim Görevlisi, İstanbul.

HALIÇ KIYI KESİMİ MEVCUT ARAZİ KULLANIŞ PLANI

0 20 40 60 80 100

Şekil 1.

sahil saraylarının yapıldığı, su kıyısının kültürel ve mimari yönden değerlendirildiği bir mekân olmuştur. Bugün (1978) Haliç'te geçmişteki Haliç'i simgeleyen ve bu coğrafik sitin ortaya koyduğu gerçek kullanım şeklini veren hiçbirşey kalmamıştır.

Çağın gelişen koşulları içinde önemini yavaş yavaş yitiren Haliç'in kentsel ve toplumsal yaşamın gereklerine uygun bir biçimde yeni bir fiziki düzene kavuşturulması ve böylece yeni mekânsal değerler yaratılması kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Haliç mekânında kullanım açısından sorun yaratan durum, burada yanlış yerleşmiş endüstridir. Takriben, iki milyon metre kareye yakın bir alana yayılan ve endüstriyel yerleşmelere ait ilkelere ve donatımdan yoksun olan bu mekânların boşalması halinde ortaya çıkacak yeni alanların yeni fonksiyonlar yüklenerek kullanıma açılmaları Master Plân çalışmasının ağırlık noktasını teşkil etmektedir.

Master Plân çalışmasında, kent - metropol plânlama süreci ve yöntemi içinde, entegre olma özelliğini taşıyan ve kentsel strüktürler için "Yenileme" "Sihhileştirme" ve "Yeniden kullanıma açma" eylemi olarak beliren plânlama yönteminin konusu, temelde çalışmanın Haliç Mekânının rehabilitasyonu olarak belirlenmiştir.

1.2. Haliç'te fiziksel düzenleme gereği

Sanayi yerleşmeleri, Haliç'in gerçek kullanım amaçlarına erişilmeyi engellemekte, Haliç suyunu ve aynı zamanda çevresini kirleten ve yok eden faaliyetlerini sürdürmektedirler. Haliç'deki sanayi, a) tarihi, kültürel ve estetik değerlerin tahribine, b) yöresel görüntü kavramının yok olmasına, c) tarihi sit karakterinin zedelenmesine, d) su, hava ve çevrenin kabul edilebilir sınırların çok ötesinde kirlenmesine yol açmaktadır. Bu sakıncaları gidermek için depolama, imâlât ve sanayinin yer değiştirmesi zorunlu olmaktadır. Büyük ölçüde bu tür faaliyetlerden arınmış Haliç'te, plânlama kapsamına giren birçok sorunlar vardır. Bu arada, ulaşım yetersizliğinin giderilmesi, bölge halkının ve bölgede çalışanların sağlık sorunlarının çözümlenmesi; yetersiz ve köhneleşmiş alt yapı hizmetlerinin yenilenmesi; külliyeler, surlar, camiler, medreseler ve kiliseler gibi tarihi ve kültürel çekirdeklerin temizlenme ve yenilenmesi; kent ve bölge ölçeğinde merkezsel hizmet alanların değerlendirilmesi gibi düzenlemeler sıralanabilir.

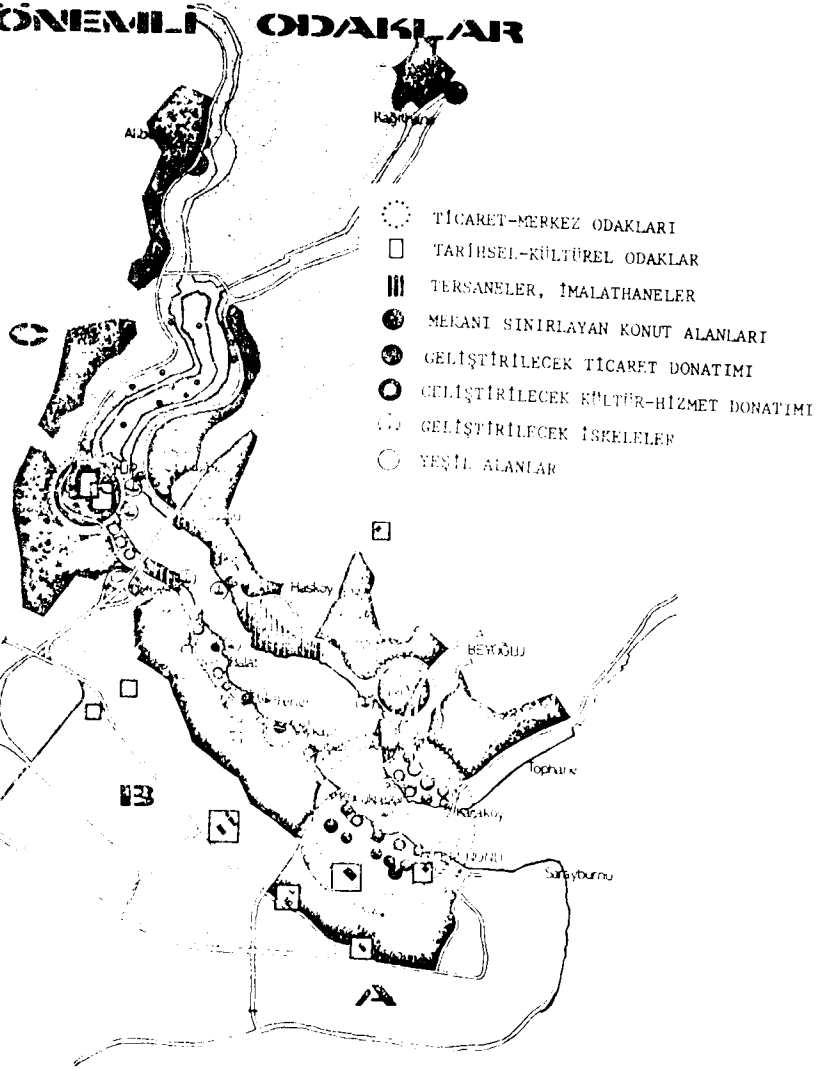
Haliç, tarihte olduğu gibi, bugün de (1978) İstanbul'un en önemli bir kent parçasıdır. Bu nedenle, Haliç'te ulusal değerlerin beliren gereksinimlere dönüşümü sağlanmalı ve mekânın özelliğini ortaya koyan coğrafik sit, su plâni kompleksi ve tarihi külliye ve merkezleri gösteren plâtolar fiziki düzenleme kararlarında dikkate alınmalıdır.

Ancak, Master Plân bir anlamda alternatifler arasından en uygununu seçmek demek olduğundan, bu çalışmaya uygun seçimlere öncelik veren ve yapıcı unsurlar getiren bir sentez gözü ile bakılmalıdır.

1.3. Haliç'te mevcut yerleşme

Haliç mekânında yapılacak sektörel analiz, iki kıyı kullanımının karakteristik bir sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Genelde düzensiz fonksiyonların kümeleşmesi gibi görülen lekeleri, a) endüstri yerleşme alanları ve depolamalar, b) konut yerleşme alanları, c) ticaret, eğlence ve dinlenme alanları ve d) kamusal kullanım alanları olarak belirleyebiliriz. Haliç'te endüstrinin lekesele yerleşmesini Haliç iş-

HALİÇ MEKANI DÜZENLEMİ ÖNERİSİ ÖNEMLİ ODAKLAR

Şekil 2

yerleri anket sonuçlarından ve 1/5000 ölçekli "halihazır Durum" paftasından izlemek mümkündür (Şekil 1 ve 2).

Bu çalışmada, fiziki plânlama sınırlarının saptanması önemli bir sorun olarak belirmiştir. Etüd edilen bölgenin kesin sınırlar ortaya koymayışı ve bazı yerleşme merkezlerinin varlığı Halic kıyılarında değişen etüd derinliği kabul edilmesine neden olmuştur. Plânlama çalışmaları Şekil 3'de görüleceği üzere üç ana etüd bölgesi içinde ele alınmıştır :

- Galata Köprüsü ile Unkapanı Köprüsü arası
- Unkapanı Köprüsü ile Halic Köprüsü arası
- Halic Köprüsü ile Kâğıthane ve Alibeyköy arası

"A" etüd bölgesi

Bu bölgede plânlama sınırını Karaköy ile Azapkapı arasında Perşembe Pazarı Caddesi oluşturmaktadır. Bu caddenin Halic ile arasında kalan kesim yeniden ele alınacak ve düzenlenecek bölgedir. İstanbul kıyısında ise, Eminönü ve Unkapanı arasında kalan ve geride Ragıp Gümüspala Caddesi ile sınırlanan bir sahil şeridi incelenmiştir.

Endüstri yerleşmesi "A" bölgesinde yalnızca Perşembe Pazarı'nda bulunmakta iken, depolama ve ticaret merkezleri her iki yakada da yer almaktadır. "A" bölgesinde her iki yakada konut yerleşmesi ve kamusal kullanım alanları yoktur. Ancak, bu bölgede gerek Karaköy - Azapkapı arasında gerekse Eminönü - Unkapanı arasında tarihi değerinde yapı ve kalıntılar bulunmaktadır.

Kıyı kullanımı tamamen özelleştirilmiş ve halkın kıyı ile irtibatı hemen hemen kalmamıştır. Bölgede Perşembe Pazarı ülke çapında ticari eşya ve inşaat malzemesi satışının yapıldığı bir yer olarak önem kazanmaktadır. Master Plân çalışmalarında bu fonksiyonun yer değiştirmesi çok büyük sorunlar yaratacağı için, yeni düzenlemede değişmez yeri olacağını kabul etmek gerekmektedir.

Eminönü - Unkapanı arasında Yağkapı depoları, sebze ve meyve Hali binaları, soğuk depolar, büyük depolamalar ve toptan ticaretin yapıldığı mekânlar bulunmaktadır. Ticaret Sarayı gibi yönetsel hizmet açısından bazı önemli binalar da bu kesimde yer almaktadır.

"B" etüd bölgesi

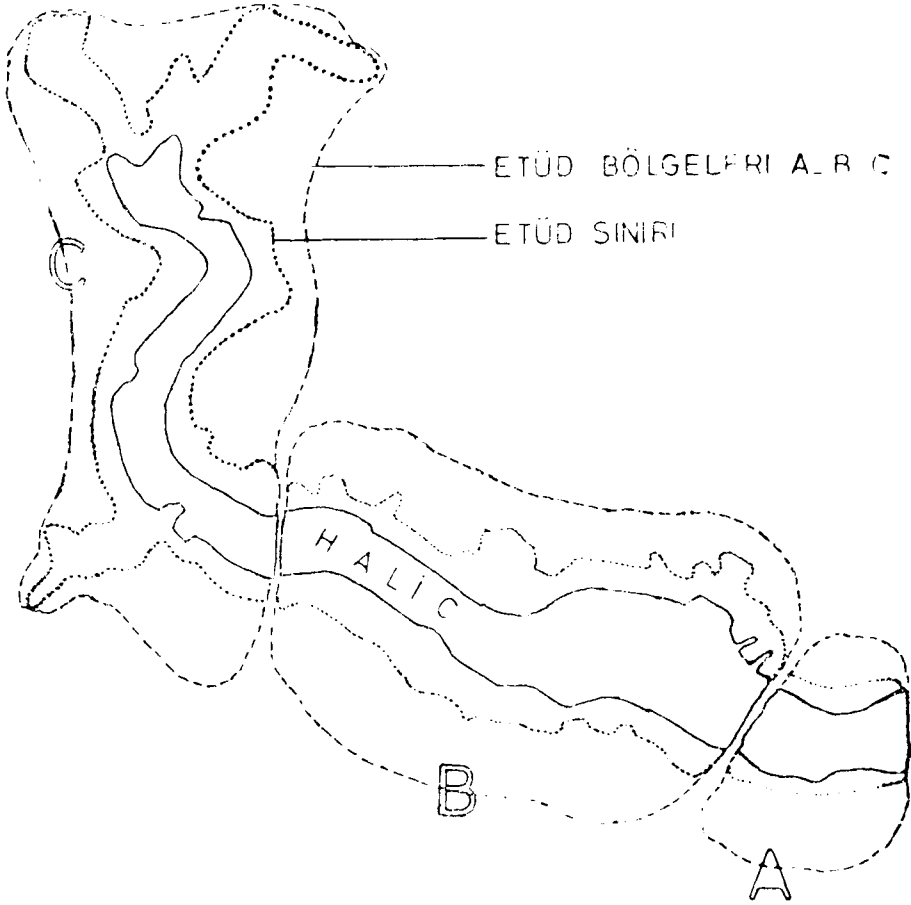
Unkapanı ve Ayvansaray arasında kalan kesimde etüd sınırı kıyıya bağlı olarak gelişmiş ve yapılaşmış mevcut yerleşme dokusunun arka sınırları alınmıştır. Bu yerleşmelerin dokusal özelliklerinin ortaya koyduğu ve bütünlüğünü koruyucu nitelikteki sınırlama içinde Cibali - Ayakapı - Fener - Balat - Ayvansaray yerleşmeleri yer almaktadır. Beyoğlu yakasında ise aynı değerlendirme ile saptanan etüd sınırı içinde Kasımpaşa - Hasköy - Piyalepaşa - Sütlüce - Kâğıthane yerleşmeleri bulunmaktadır.

"B" bölgesinde bölge faaliyetleri sorunu karmaşık bir nitelik göstermektedir. Unkapanı - Ayvansaray arasında yer alan kesimde büyük yoğunlukta sanayi yerleşmeleri bulunmaktadır ve bunlar genellikle kıyı üzerinde yerleşik durumdadır.

Depolar ve ticarethaneler kıyıyı kaplayan diğer kullanımlar olarak görülmektedir.

Endüstri ve depolama şeridinin gerisinde kalan ve dokusal özelliği olan tipik Haliç yerleşme örnekleri *Cibali - Fener - Balat - Ayvansaray*'da görülmektedir. Bu yerleşme bölgeleri tam anlamıyla birer gecekondu (slum) yerleşmeleri görünümündedirler. Bünyelerinde tipik mimari örnekleri barındıran bu yerleşmelerin kıyı ve su ile ilişkileri depolar ve endüstri tarafından tamamen kesilmektedir. Bu bölgede ticari merkezler daha ziyade yoğun konut bölgeleri içine sıkışmıştır. Kamusal kullanım alanları ise yok denecek kadar azdır.

Beyoğlu tarafındaki doğu yakasında *Azapkapı - Sötlüce* arasındaki Azapkapı'dan Hasköy'e kadar olan kesimde kıyı tamamen tersane ve kamusal kullanım alanları ve bir miktar depolama alanı ile kaplıdır. Konut yerleşmesi Kasımpaşa, Hasköy ve Sötlüce gibi üç ayrı merkezde toplanmıştır. Ticaret merkezleri bu konut yerleşmelerinin bünyesindedir. Hasköy ve Sötlüce arasında küçük bir kıyı parçası boş bulunmaktadır.

Şekil 3.

"C" etud bölgesi

Bu bölgeyi İstanbul yakasında Eyüp yerleşmesi, mezarlıklar ve boşaltılacak sanayi yerleşmelerinin yaygınlığı, Beyoğlu yakasında ise bazı konut yerleşmeleri ise genellikle boşaltılacak sanayi yerleşmelerinden arta kalacak alanlar oluşturmaktadır. Bu bölgede derinlemesine sınırın ortaya çıkmasında endüstri yerleşmelerinin özellikle rol oynadığını belirtmek gerekir.

Defterdar'da ve Alibey deresi üzerinde Mandıra mevkiine kadar olan bölgede Eyüp yerleşme merkezinin iki yanında yoğun endüstri alanları ve yer yer depolar bulunmaktadır. Kıyıda Levâzım Okulu kamusal kullanım alanı olarak görülmektedir. Beyoğlu tarafında kalan doğu sahilinde ise Sütlüce - Kâğıthane Köyü arasında kıyıda endüstri ve depolama mevcuttur. Kâğıthane deresi boyunca askerî alan (İstihkâm Okulu) yer almaktadır. Bu kesimde konut yerleşmesi Sütlüce'de toplanmıştır. Diğer kısımlarda konut yok denecek kadar azdır.

1.4. Tarihi çekirdekler ve kültürel değerler

Haliç'te İslâm toplumuna dönük çekirdekler içinde en önemlisi kuşkusuz *Eyüp Sultan Külliyesi*'dir. Camisi, Mescitleri, Türbeleri, Tekke, İmâret ve Mezarlıkları ile bütünüleşen bu külliye İstanbul'a gelipte ziyaret etmeyen müslüman yok gibidir. *Yeni Cami Külliyesi - Mısır Çarşısı* İstanbul'un simgesi haline gelen merkezlerimizdendir.

Haliç kıyısında olmamakla beraber Haliç perspektifinde görsel plân içinde kalan *Süleymaniye*, *Fatih* ve *Sultan Selim Külliyesi* de bu grup içinde sayılabilir. Görüldüğü gibi, dinsel nitelikte çekirdekler genellikle Haliç'in batı yakasında toplanmıştır. Azınlık toplumuna dönük dinsel çekirdeklere örnek olarak, *Fener Patrikhanesi* gösterilebilir. Burası Ortodoksların ruhani lideri olan Patriklerin ikâmetgâhı olup aynı zamanda kilisesi ile Rum ve Ortodoks toplumunun ibadetine açık bulunmaktadır. Museviler daha çok Hasköy ve Balat'ta toplanmışlardır.

Askerî karakterli tarihi çekirdekler Haliç'in doğu sahilinde kümelenmiştir. Tersane fonksiyonları dolayısıyla *Camialtı* ve *Taşkızak Tersaneleri* ve Kasımpaşa bölgesi Haliç'in kuzey yakasında önemli bir merkezdir. Osmanlılar zamanında yapılan tesisler halen görev yapmaktadırlar. Bugün (1978) *Taşkızla Tersanesi* Askerî, *Camialtı Tersanesi* ise Sivil Deniz Ticaret Filomuzun hizmetinde çalışmaktadır.

1.5. Mevcut yeşil doku

İstanbul kent bütününde olduğu gibi Haliç mekânı da yeşil plânlamadan yoksundur. Haliç'te ancak mezarlıklar ve askerî bölgeler içinde kalan eski büyük bahçeler bulunmaktadır. Yamaçlar erozyon sonucu yozlaşmış ve çoğu kesimler gecekondularla kaplanmıştır. Haliç'in endüstri bölgesi olarak gelişmesi çevrenin bitki örtüsüne zarar vermekte ve çevrenin mikroklimasını değiştirmektedir. Bölgede eskiden olduğu gibi, mikroklima yaratacak bir ağaçlandırmanın yeniden kazandırılması zorunludur.

1.6. Turistik potansiyel

Haliç mekânında bir yanda tarihi çevre, kültürel değerler ve mimari eserlerin var oluşu, diğer yandan iki ayrı dinsel merkezin *Eyüp - Fener* ve ayrıca, pittoresk

bazı kesimlerin bulunuşu Haliç mekânında emsalsiz bir turistik potansiyel ve boyut olduğunun kanıtlarıdır.

Bölge, turizm eylemleri için çok elverişli mekân ve kaynaklara sahiptir. Ülkenin her yerinden ve bütün islâm ülkelerinden gelen turistlerin ziyaretten geri kalmayacakları dinsel bir merkez olarak *Eyüp*, Ortodokslar için dinsel bir merkez olarak *Fener* vardır.

1.7. Görsel ve mekânsal özellikler

Bir kanal olarak Haliç mekânı kıyı kotundan ve belirli plâtolardan algılanabilecek önemli görsel özellikler göstermektedir. Bu görsel-mekânsal özellikler a) Haliç'e dönük ve b) Haliç'den dışa dönük olarak değerlendirmek mümkündür.

Haliç'in her iki yakasında Eyüp'te Piyer Loti platosundan, Süleymaniye kesiminde Sultan Selim plâtosundan Tepebaşı'ndan, Piyale Paşa plâtosundan ve Has-köy sirtlarından bakışların değişik özellikleri vardır.

Haliç'den dışa dönük bakışta ise, Marmara'ya açılışı belirleyen Yeni Cami ile Topkapı Sarayı Külliyesi ve Süleymaniye Külliyesi vardır. Süleymaniye Külliyesini tüm ihtişamı ile en iyi şekilde seyretmenin Haliç'ten olduğunu özellikle belirtmek gerekir.

2. MASTER PLANLAMA İLKE VE ÖNERİLERİ

Haliç'in geçmişte yükümlendiği faaliyetlerini esas olarak, ticaret ve liman faaliyetleri ile dinlenme ve eğlence faaliyetleri olarak kaydedebiliriz. Bu faaliyetlerden ticaret, liman, eğlence ve dinlenmeyi merkezleştirerek bölge ve kent halkının hizmetine sunmak, sanayiden boşalan alanlara bazı yeni fonksiyonlar vermek düşünülmüştür. Master plân ön çalışmasında ticari, turistik ve rekreatif anlamda bazı ilkeler kabul edilmiştir. Arazi kullanımını belirleyen bu ana ilkeler aşağıda özetlenmektedir :

1. Ulaşım Sistemi
2. Yeşil Sistem
3. Merkezler Arası Denge
4. Hassas Bölgeler ve Sit Koruma Alanı
5. Sektörel Bütünleşme
6. Plânlamada Teknik Özellikler

2.1. Ulaşım sistemi

Ulaşım yetersizliği, alt yapı yoksunluğundan ileri gelmektedir. Bu engelin ortadan kaldırılarak kara ulaşımında her iki kesime rahat bir şekilde hizmet eden bir ring sistemi önerilmiştir. Haliç etrafında giden ring sistemi üç büyük ulaşım aksı ile ilişkilidir. Önerilen ring sisteminin iç kısımlara belirli noktalarda girmeleri vardır. Sisteme göre, önerilen yol boşaltılarak yeniden fonksiyone edilen kıyı kesimini rahatsız etmeden, eskiden mevcut yol izin geliştirilmesiyle yapılmıştır. Deniz ulaşımına ağırlık verilerek, toplu taşıma hizmeti için geliştirileceği kabul edil-

muştır. Su yolunun değerlendirilip daha kullanır hale getirilmesi kıyı iskelelerinin önemini arttırmış olacaktır.

Haliç kanalı içinde yapılacak turistik su yolculuğunun durak yerleri, önemli tarihi odak noktalarına gidilen yolun başlangıcı veya kendisi olduğundan bu kesimlerde, tarihi geçmişi içinde olduğu gibi, denize açılan meydanlar önerilmiştir.

Burada, Haliç kanalı içindeki deniz ulaşımının dışında Marmara'ya çıkış yapan gemilerin ulaşımını da ilgilendiren ve projede önemli odak noktalarından birini oluşturan "A" Bölgesinden söz etmek gerekir. Bu bölge vapur, tekne ve turistik gemilerin demirlediği, yanaştığı iki köprü arasında kalan (Galata ve Atatürk Köprüsü) ve bir nevi *Plaisance Liman - Havuzu* oluşturan bir bölgedir. Bu kesim için ayrıntılı açıklama daha ileride verildiğinden şimdilik sadece, deniz ulaşımında burasının bir deniz limanı görevi göreceği belirtilmektedir. Ulaşım sistemini tamamlayan bir kıyı gezi yolu kıyından yararlanmayı (bazı kamusal kullanım alanları ve kalmasına karar verilen tersanelerin bulunduğu kısım dışında) daha ussal bir kullanım getirmektedir.

Galata Köprüsü bugün yoğun trafikten ve eskimekten ötürü her an devre dışı kalma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Gerek bağlandığı Karaköy gerek Eminönü taraflarında zaman zaman köprünün başını kaldırmak, yükseltmek v.b. gibi önerilerle karşılaşılmaktadır. Galata Köprüsünün bugünkü yoğun trafik yükünün azaltılması ve kurtarılması için üç alternatif vardır: a) Eminönü - Karaköy arasında bir sualtı geçidi yapılması, b) Metro sistemi içinde metro'nun Haliç'i geçişi sualtı veya suüstü bir tünel ile olur. Bu durumda, toplu taşıma metro ile karşılandığından kara ulaşımının geri kalan kısmı diğer iki köprüye dağıtılabilir, c) İlk iki öneri uzun vadeli ve pahalı yatırımlar olmaları nedeni ile İstanbul yarımadasının yükleneceği yeni fonksiyonları göz önüne almalıdır. Galata Köprüsü yalnız sınırlandırılmış kara ulaşım araçları geçişine izin verilerek aynı sonuca ulaşılabilir. Böylece, trafikten kısmen kurtarılmış olan Galata Köprüsü bir başka fonksiyon yüklenebilir. Bu köprünün tarihi niteliği ve yukarıda bulunan Mısır Çarşısı - Mahmutpaşa ve Kapalıçarşı kompleksinin bir uzantı aksı olarak yeni kullanışlara çeşitli çayhane, pastahane, lokanta, deniz ürünleri lokantaları, eğlence yerleri, balık tutma terasları, turistik eşya satış yerleri ve turizm acenta ve bürolarının yer alacağı ilginç bir yüzen mekân şeklinde düzenlenebilir.

2.2. Yeşil sistem

Master Plânın en önemli yönü, bölgede büyük ihtiyaç duyulan yeşil alan düzenlemesidir. Haliç'in Alibey ve Kâğıthane derelerinin Haliç'e döküldükleri yerden başlayan Eyüp'e çok yakın bir noktaya kadar olan kesiminde zaten dolmuş ve kullanılmaz hale gelmiş olan yatağın doldurularak çok geniş bir *Bölge Parkı* oluşturulması önerilmektedir. Bu doldurma işlemi ile yaklaşık yetmiş hektarlık bir alan kazanılmakta ve tüm çevresi ile birlikte yeşil alan olarak düzenlenen parkın alanı yaklaşık 163 hektar olmaktadır.

Genel olarak, bölgede eski bitki örtüsünün tekrardan kazanılmasını sağlayan bu düzenleme, aynı zamanda bölge ve hatta kent bütünü halkının eğlenme, dinlenme ihtiyaçlarına turistik, rekreatif ve sportif donatımın sağlandığı büyük bir rekreasyon merkezinin oluşmasına yarayacaktır. Aynı zamanda, gerçek bir "*Boş zamanları değerlendirme Merkezi*" olacak bu mekân, Alibeyköy merkezinin güneye doğru yönlendirilmesiyle daha aktif ve bütüncül bir durum kazanacaktır.

HALIÇ KİYI KESİMİ

DÜZENLENME ÖNERİSİ

Şekil 4.

Alibey deresinin memba tarafında baraj oluşu ve su kanalının varlığı, önerilen yeşil dokunun daha gerilere kadar uzamasını sağlamaktadır. Haliç içinde kazanılacak dolma alanının iki tarafında Şekil 4'de görüldüğü gibi takriben 40 m genişlikte ve 8 m derinlikte su kanalları bırakılmıştır. Böylece, Alibey Barajı'nın ve Kâğıthane deresinin suları Haliç'e rahatlıkla akıtılabilecektir.

Kâğıthane deresi boyunca yer alan askeri okulların bulunduğu eski Kâğıthane eğlencelerinin yapıldığı ağaçlık alan, görsel ve fonksiyonel olarak önerilen "EYÜP BÖLGE PARKI" ile bütünleşmektedir. Düzenlemede, Kâğıthane deresi ve Alibey deresi arasında kalan büyük alanın da ağaçlandırılması önerilmiştir.

Görülüyor ki, çevresindeki büyük yeşil dokuların varlığı ve yeni önerilen ağaçlandırılacak alanlarla "Eyüp Bölge Parkı" İstanbul kent merkezinde bulunmayan çok önemli bir yeşil odak meydana getirecektir. Önerilen *Eyüp Bölge Parkı*, dünün toplum yapısına cevap veren eski Kâğıthane eğlence ve dinlenme mekânının değişik ve çağdaş bir anlayışla, bugünün toplum yapısına cevap veren bir mekâna dönüştürülmesidir. Bu yeni kullanım kararını, Haliç Master Plânlama projesinin öz-
gün bir yaklaşımı olarak değerlendirebiliriz.

2.3. Merkezlerarası denge sistemi

Haliç mekânının düzenlenmesinde *Eyüp Bölge Parkı* olarak beliren bu önemli odak noktasının dışında ikinci bir odak noktası daha bulunmaktadır. Bu odak noktası "A" etüd bölgesini teşkil eden, ticaret ve eğlence (*plaisance*) havuz - liman bölgesidir. Bu bölgenin kent ölçeğinde görev üstlendiğini belirtmek gerekir.

Bu iki odağın dışında her iki yakada önemli kentsel merkez olarak *Eyüp* ve *Kasımpaşa* görülmektedir. Bu yerleşme bölgeleri her iki kıyı mekânında birinci derecede merkezleri oluşturmaktadırlar. Ayrıca, yerleşme alanındaki nüfusun büyük merkez ihtiyacını karşılamak üzere, Alibeyköy ve Kâğıthane'nin ikinci derece merkezler olarak geliştirilmeleri öngörülmüştür.

2.4. Hassas bölgeler ve sit

Haliç'in korunması gerekli bir bölge olması kararı plânlama örgütlerince ortaya konmalı ve Haliç'in bir protokol bölgesi olabileceği benimsenmelidir. Ancak, kent plânlamalarında protokol bölgelerinin gerekli korumayı sağlayamadığı bir gerçektir. Bu nedenle, 1710 sayılı Eski Eserler Yasası'nın getirdiği olanaklara dayalı olarak, Haliç mekânında Hassas Bölgeler'den önemlisi olan *Eyüp*'ün tarihi ve kentsel sit olarak sınırlarının saptanıp duyurulması ve buradaki düzenlemeyi sağlayacak bir Sit Koruma Plânı'nın yapılması gereklidir.

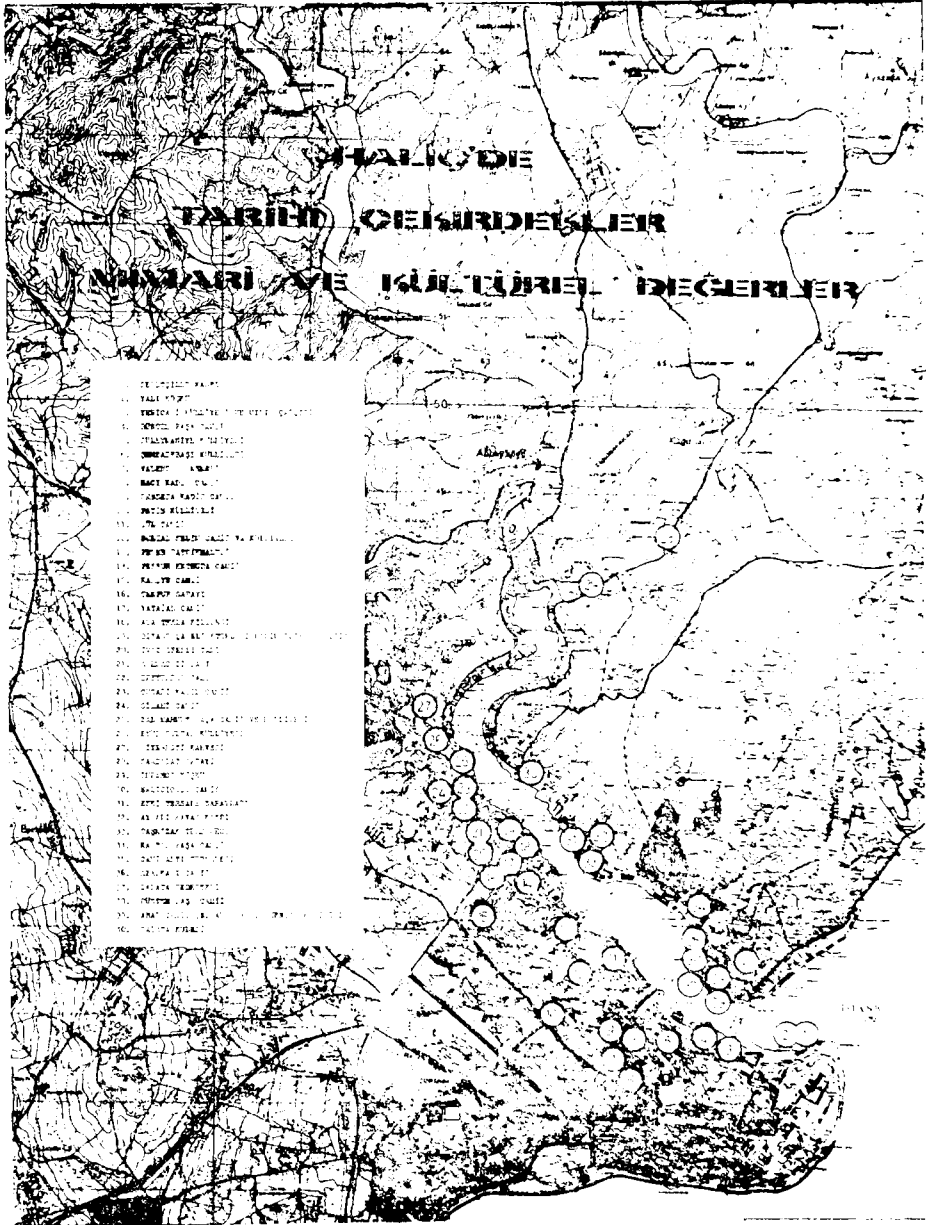
Haliç'de diğer Hassas Bölgeler olarak, ilginç yapı ve yerleşme özelliklerinin bulunduğu Fener, Balat, Cibali'de de bazı önlemler alınmalıdır. Hassas Bölgeleri tarihi, mimari ve kültürel değerlerin oluşturdukları odak noktaları etrafında yaratılması önerilmektedir. Hassas Bölgeler ve Sit Koruma Bölgeleri içinde kalan tarihi eserlerin yerleri ve numaraları Şekil 5'de verilmiştir.

2.5. Sektörel bütünleşme

Haliç Master Plânında, mevcut endüstri faaliyetleri çıkarıldıktan sonra boşalan alanlara getirilen yeni hizmetler ve faaliyetler, önce yöresel sonra kentsel ve

İSTANBUL-F21-c3

1:50,000
A.Ş. 1971

nihayet ülke ölçeğinde ihtiyaçlara cevap verecek biçimde ve kapasitede yerleştirilmiştir. Bölgenin rehabilitasyonu, kıyı kesiminin kamuya daha çok açılmasını ve insanların su kenarları ile daha kolay ilişki kurmasını sağlayacak nitelikte düşünülmüştür. Böylece, özellikle *B* ve *C* Bölgelerinde halen eksikliği duyulan donatım ve hizmet alanları yörenin ve bölgenin hizmetine sunulmuş olacaktır. *A* Bölgesinde kent bütününe dönük yönetsel hizmetlerin de yer alacağı bir düzenleme öngörülmüştür.

Yeni önerilen arazi kullanımı Haliç mekânında, Galata Köprüsü'nün Eminönü başından başlayarak tüm Haliç'i dolaşan (Azapkapı - Kasımpaşa - Hasköy önünde bulunan tersaneler bölgesi hariç) bir kullanım bütünlüğü getirmektedir. Yer yer bu kullanım derinlemesine genişlemekte, Eyüp, Fener, Kasımpaşa, v.b. gibi önemli merkezleri de içine almaktadır.

Bu bütünlüşmeyi sağlayan yeni kıyı kullanımı, bugün hemen hemen kaybolmuş bulunan, fakat geçmişte en önemli özellik olarak gösterilebilecek suya bağlı olma ve geri plânın kıyıya açılması ilkesine dayandırılmıştır.

2.6. Plânlamada teknik özellikler

Düzenleme projesinde önemle üzerinde durulan bir husus kanalizasyon proje çözümünün, mimari ve urbanistik bir karakter kazanarak ortaya konması olmuştur (Şekil 6, 7, 8, 9).

Getirilen çözüm ile, kıyı düzenlemesinde devamlılığı olan kanalizasyon, enerji, telefon, su v.b. alt yapı tesisatını içeren bir tesisat kuşaklama kanalı ve aynı zamanda kıyıda önerilen kıyı yaya yolu oluşturulmaktadır. Böylece, yer yer kıyı düzeltme işlemlerine daha fonksiyonel ve ussal bir şekilde çözümler sağlanmaktadır.

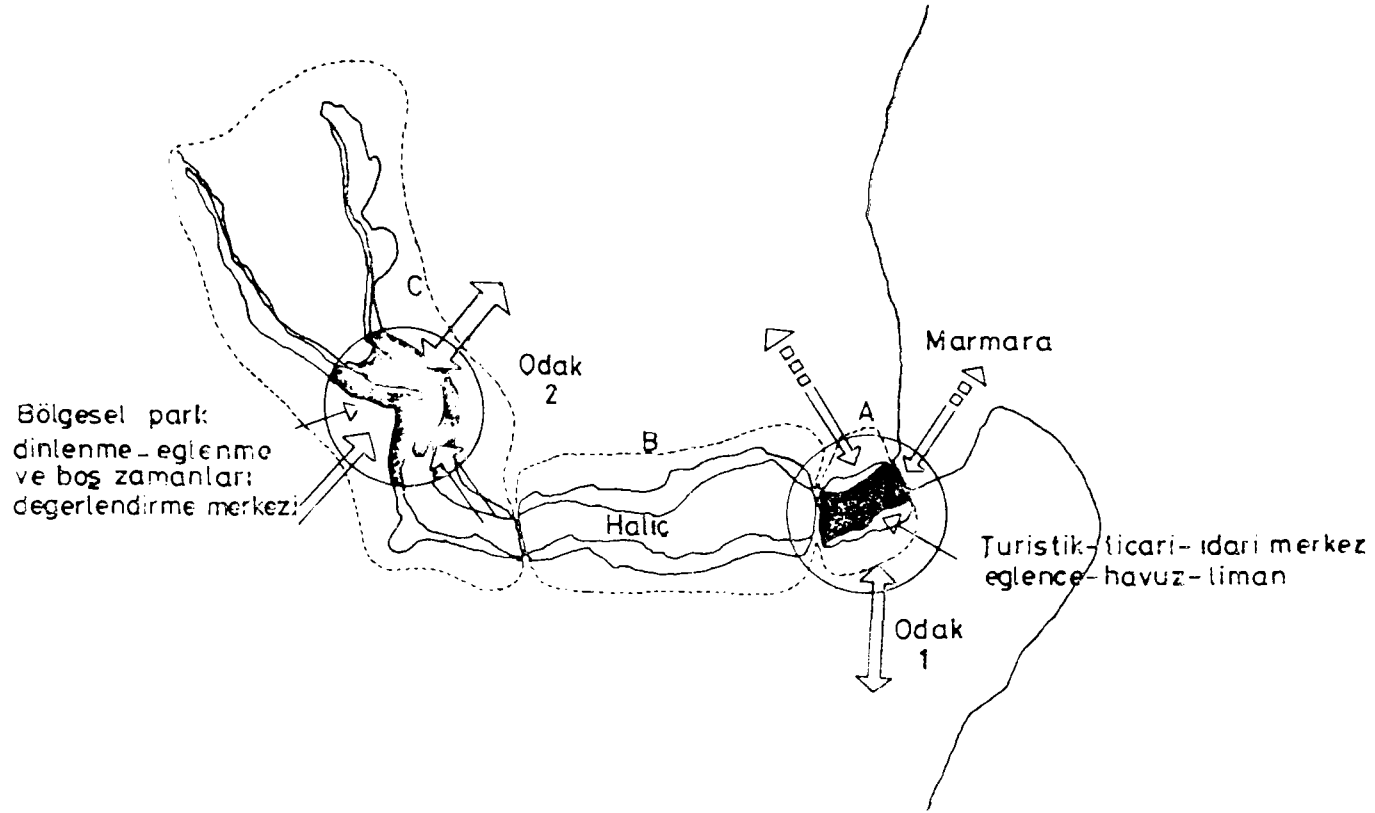
3. HALIÇ İÇİN BİR MASTER PLÂN YAKLAŞIMI

İncelemenin başında bir etüd sınırı ve bölgesi belirlenmesi zorunluluğundan söz edilerek çalışmanın üç ana bölümde ele alındığı belirtilmiş ve bir çalışma yöntemi belirleyebilmek amacıyla, başvuru bu bölgelemede, sınır olarak Haliç mekânını dik olarak kesen üç fiziki engel (köprüler) kabul edilmiştir.

İnceleme sonunda bu üç etüd bölgesinin aynı zamanda Haliç mekânı bütününde, yeni arazi kullanımı kararlarına göre üç fonksiyon bölgesine karşılık olduğu ortaya çıkmıştır. Bu duruma göre; *A Etüd Bölgesi*, turizm, ticaret ve eğlence merkezi olarak; *B Etüd Bölgesi*, dini, sosyal, kültürel ve eğlence merkezi olarak; *C Etüd Bölgesi* ise dinlenme, eğlenme ve boş zamanları değerlendirme olarak belirlenmiştir.

3.1. Turizm, ticaret ve eğlence merkezi

Düzenlemede önemli odaklardan biri olan "A" Bölgesinde daha çok dışa dönük hizmetler bulunmaktadır. Kent merkezi iş alanlarında bulunması gereken yönetsel hizmet yapılarının bulunduğu bir bölgedir. Genel olarak, Galata Köprüsü, Eminönü ve Perşembe Pazarı kıyı kesimlerinin çevrelediği bir havuz görünümündedir. Bu kısımdaki depolama ve imalatın kaldırılmasıyla yeniden düzenlemede kıyıya açılım-

Şekil 6

lar getirilmekte, eğlence - limanı oluşturularak tesisler, turizm yapıları ve belirli ölçüde konaklama ve ticaret yapıları önerilmektedir.

Perşembe Pazarı'nın mevcut faaliyetleri içinde imâlâta dönük faaliyetlerin sadece idari, sergileme ve pazarlama ile perakende ticari hizmetlerin devamı öngörülmektedir. Boşalan alanlarda büro sergilemenin dışında yukarıda anılan hizmetler getirilmektedir.

Eminönü tarafında, bugün (1978) mevcut bulunan büyük depolamalardan ve hal binalarından boşalan yerlere, bölge ve kent için gerekli olan ve bölgede yer almasında sakınca olmayan hizmet yapıları önerilmektedir. Ayrıca, çarşıma bölgelerinin rekreasyonel alan ihtiyaçlarını karşılayacak düzenleme ve tesisler ve eğlence - limanı oluşturacak donatım ve yapılara yer verilecektir.

Bir havuz olarak nitelendirilen bu bölgede iki yakadaki alanlar, yalnızca sekiz saatlik iş hayatına hizmet etmektedir. Gündüz saatlerinin dışında tamamen faaliyetten yoksun ve hareketsiz olan bu bölgeler kentsel kullanım açısından dengeli değildir. Arazinin son derece değerli olduğu bu bölgeye yoğun ve ussal bir kullanımın getirilmesi kentsel arazi değerlendirilmesi açısından kaçınılmazdır.

3.2. Dini, turistik, sosyal ve kültürel merkez

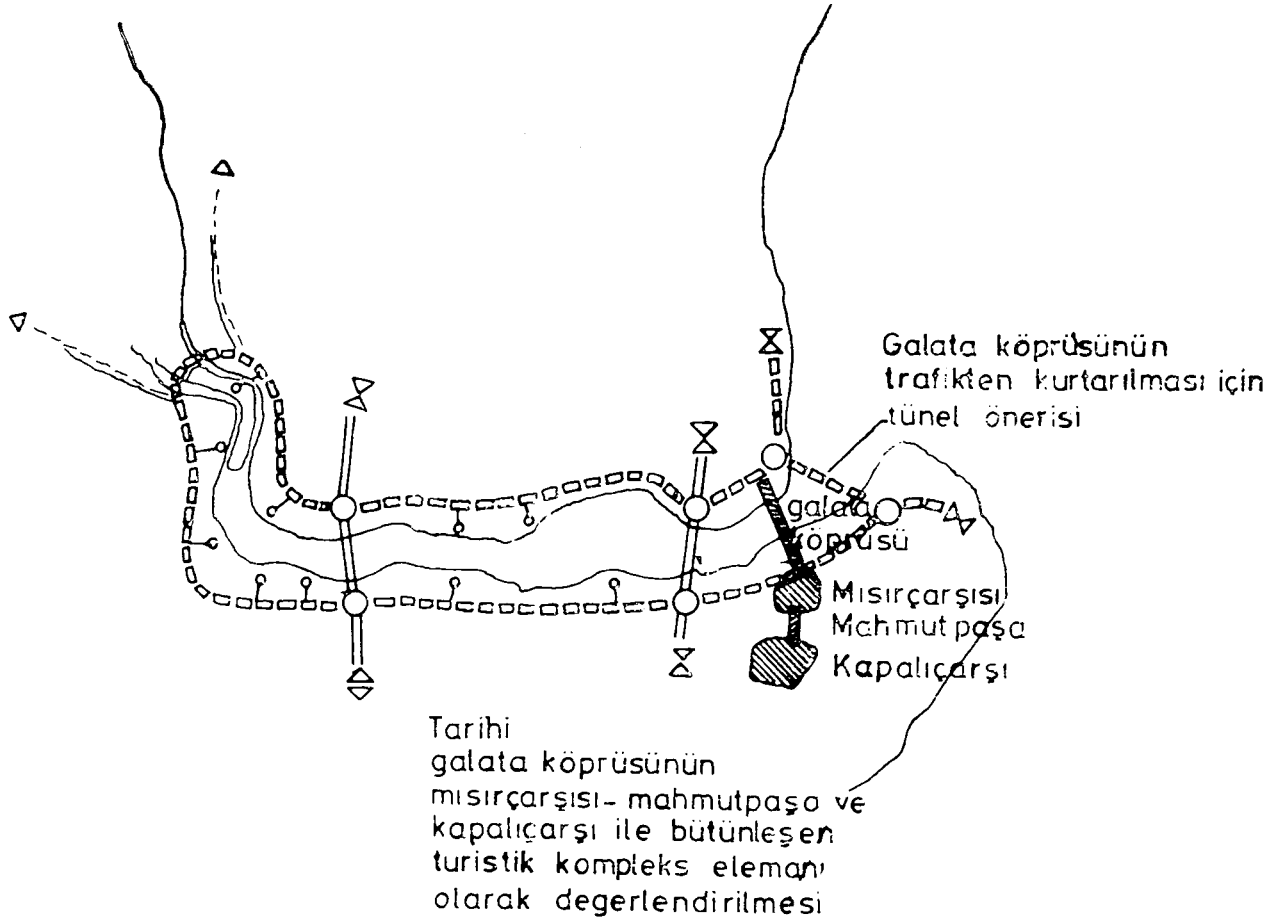
"B" Bölgesinde Haliç'in tipik yerleşme dokusu ve iki önemli dini ve turistik merkez yer almaktadır. Eyüp mevcut tarihi eserleri, dini ve sivil mimari örnekleri ile önemle üzerinde durulması gereken bir merkezdir.

Plânlamada bu merkez trafikten kurtarılarak tarihi ve dinsel çekirdeğin etrafında bir bölge yaratılmış ve bütünü ile bu kesim *SIT KORUMA ALANI* olarak belirtilmiştir. Kıyı kesimlerinde, yerleşik nüfusun ihtiyacı olan donatımlar, hizmet yapıları ve dini merkezi ziyarete gelenler için küçük ölçüde konaklama tesisleri önerilmiştir.

Yol izlerinin değiştirilmesi ile ortada kalan ve Eyüp Sultan Külliyesine tampon bölge teşkil eden kısımda ticari faaliyetlerin ve büro hizmetlerinin geliştirileceği öngörülmüştür. Bu kesimde, Haliç'e hakim plâtolar üzerinde kurulmuş olan ve birer tarihi odak teşkil eden Fatih Camii ve çevresinde, Kariye ve çevresine, Sultan Selim Camii çevresine, geri plânda ilişkilerin kurulması açısından dikey bağlantılar önerilmiştir. Bilhassa, turizm faaliyetleri açısından bu bağlantılara ihtiyaç vardır.

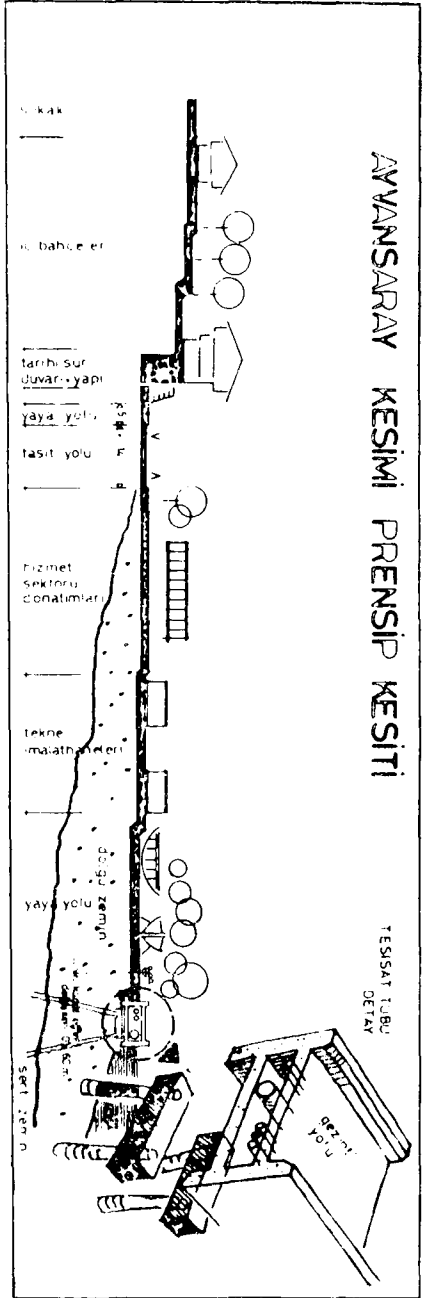
Cibali, Balat, Fener dinsel merkezi ve Ayakkapı - Ayvansaray mevcut dokuları sıhhileştirilecek ve eski özelliklerini koruyacak şekilde donatım ve alt yapı önerileri getirilmiştir. Doğu kesiminde Kasımpaşa, Haliç'le ilişkinin kurulduğu tek alan olarak değerlendirilmiştir. Bu kesimde yeni Haliç Köprü ayaklarının etrafı yeşil alan olarak bırakılmıştır. Hasköy ve Sütüce yerleşmelerinin sıhhileştirilmesi plânlamada öngörülmektedir.

Görüldüğü ki, "B" Bölgesinde faaliyetler kısmen yöre hizmetine, bazı kesimlerde ise bölge, kent ve hatta ülke hizmetine dönük olmaktadır. Sanayiden arındırılmış olan Haliç mekânında organik ve sınırlı ölçüde, çevre sorunu ve kirlenmesi yaratmayan giyim sanayi ve el işleri gibi bazı sanayilerin yerleşmesinde bir sakınca görülmemektedir.

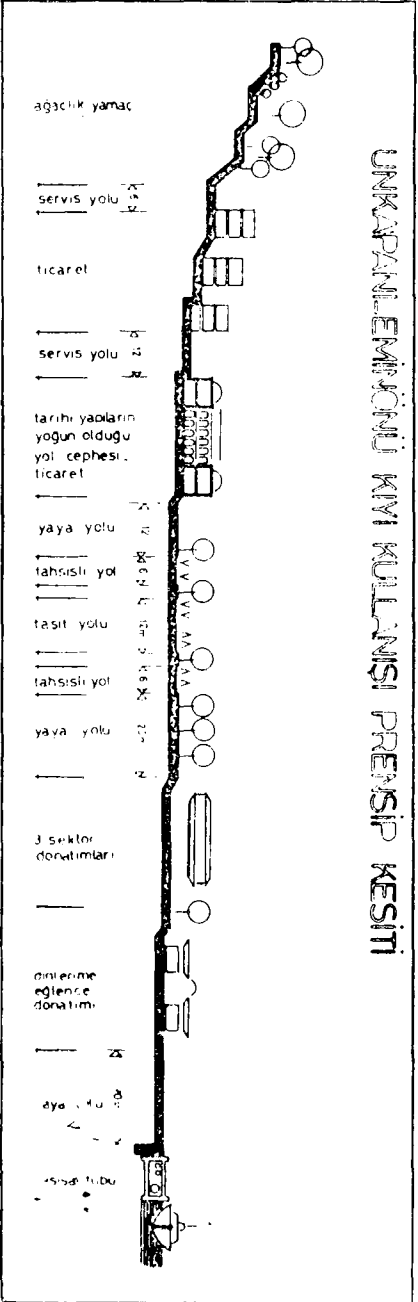
Şekil 7.

AVANSARAY KESİMİ PRENSİP KESİTİ

TESSAT TUBU
DETAY

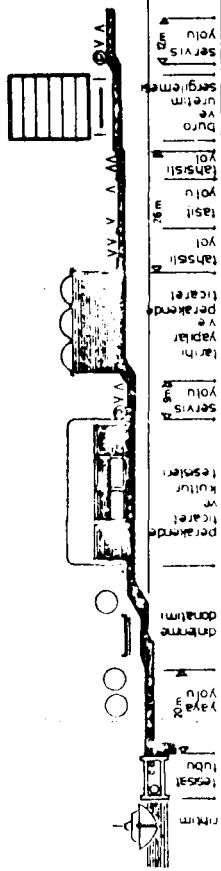
UNKAPANI EMİNYÖNÜ KİMİ KULLANIMI PRENSİP KESİTİ

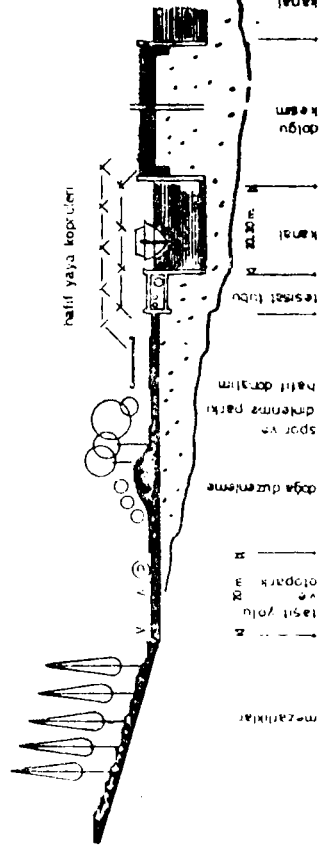
Sekil 9

PERŞEMBE PAZARI PRENSİP KESİTİ

----- bankalar üst toktu

EYÜP SONRASI DOLDURULAN KESİM PRENSİP KESİTİ

Şekil 8.

3.3. Dinlenme, eğlence ve boş zamanları değerlendirme merkezi

"C" Bölgesinin düzenlemede ikinci önemli odak noktasını teşkil ettiği yukarıda belirtilmiştir. Gerçekten, sanayiden arındırılarak yeniden değerlendirilen çok dar kıyı şeridi ve Haliç'in uç kısmının doldurulmasıyla elde edilen büyük alanın *EYÜP BÖLGE PARKI* olarak düzenlenmesi İstanbul'a çok şey kazandıracaktır.

Dünyanın büyük kentlerinde büyüklükleri 100 - 150 hektar olan çok sayıda büyük park alanları bulunmaktadır. Saray bahçeleri ve bazı özel korular dışında İstanbul'da bir büyük yeşil alanın bulunmadığı düşünülürse, *Eyüp Bölge Parkı* ile Cumhuriyet İstanbul'unda ilk kez çağdaş bir tutumla çok büyük bir yeşil mekân yaratılmış olacaktır.

Onerilen alan, ağaçlandırılma, piknik yerleri, spor olanakları, dinlenmeye ve eğlenceye dönük tüm donatımı ile bir *BÖLGESEL PARK* niteliğini kazanacaktır. Mevcut iki derenin suları derive edilerek çevrede ayrı bir çekicilik yaratacaktır.

EYÜP BÖLGE PARKI, içinde geleneksel Türk yaşamını ortaya koyan düzenlemeler, müze anlamında kullanımlar ve bazı rekonstitüsyon (Kâğıthane eğlencelelerinden ilham alarak) denemeleri yapılabileceği akla gelebilir.

4. UYGULAMA İÇİN İDARI VE YASAL ÖNERİLER

Haliç bölgesi için hazırlanan bölgesel Master Plân önerileri öncelikle, uygulamayı gerçekleştirebilecek tutarlı bir kamu örgütlenmesini beraberinde getirmelidir. Dağınık bulunan yetki ve sorumlulukların tek elde veya hiç değilse tek idare altında koordine edilen birkaç örgütte toplanmasını sağlayan yasa değişiklikleri önerilmiştir. Değiştirilecek yasalar Tablo 1'de ve uygulamada görev alacak kuruluşlar Tablo 2'de özetlenmiştir.

Haliç'i bugün içinde bulunduğu düzensiz durumdan kurtarabilmek için, yasal yönden yapılması gereken değişikliklerin öncelikle, "*İstanbul Metropolitan Hizmet Birliği*" ve "*İstanbul Bölgesel Kalkınma Bankası*" adı ile iki yeni örgütün kurulması ile ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. İstanbul Metropolitan Hizmet Birliği teklifinin yerel idareye ve Belediyelere bağımsızlık ve nüfusa göre temsil ağırlığı verecek şekilde hazırlanması gerekir. Bu örgütün, Belediyeler arasında yatırım koordinasyonunu sağlamak, imâr plânlarını hazırlamak ve denetlemek; bölgesel gelişme master plânları hazırlamak ve gerçekleştirmek; şehirselleşme, enerji, su ve kanalizasyon gibi hizmetleri yönetmek gibi görevleri olacaktır.

İstanbul Bölgesel Kalkınma Bankası, İstanbul Metropolitan Hizmet Birliği'nin genel yönetimi altında yürüteceği hizmetler için gerekli insan gücü ve para kaynaklarını sağlar ve bu hizmetlerin yürütülmesinden Birliğe karşı sorumludur. İstanbul bölgesinin su ve kanalizasyon hizmetlerinin bir elden yönetimi için "*Büyük İstanbul Bölgesel Su ve Kanalizasyon İdaresi*" adı altında kuruluş kanunu teklifi hazırlanan (Mayıs 1977) Genel Müdürlüğü, tüm yetki ve sorumlulukları ile, İstanbul Bölgesel Kalkınma Bankası'nın kuruluş kanunu kapsamı içine alınmalıdır.

Büyük İstanbul Metropolitan alanını kapsayacak bu yasaların çerçevesinde Haliç bu örgütlere pilot bölge olarak ele alınmalı ve böylece tüm İstanbul'u kapsayacak şehirselleşme hareketlerinin başlatılacağı çekirdek oluşturulmalıdır.

Adı geçen yeni örgütlerin verimli çalışabilmeleri için, Tablo 1'de listesi verilen çeşitli yasaların metinlerinde, ilgili yönetmelik ve tüzüklerinde bazı değişiklikler gerekmektedir. Bu değişikliklerin genel amacı, yeni kurulacak örgütlere;

- Parasal olanaklar sağlamak,
- Haliç Master Planı önerilerini gerçekleştirmekte yasal güç kazandırmak,
- Merkezi ve yerel otoriteler arasındaki ilişkilerin koordinasyonunda kolaylık sağlamaya yönelik

olacaktır. Esasen, yerel idareler ile merkezi hükümet arasında fikir birliğine varılmadan şehirselleşme hareketlerinden başarılı sonuç alınması beklenemez.

Tablo 1

HALIÇ MASTER PLANI		
YASAL ÖNERİLERİNDEN ETKİLENEN KANUNLAR		
	No.	Yılı
İmar Kanunu	6785	1956
İl Özel İdare Kanunu		1913
Belediye Kanunu	1580	1930
İller Bankası Kuruluş Kanunu	4759	1945
Köy Kanunu	442	1924
Belediye Gelirleri Kanunu	5237	1948
Bayındırlık Bakanlığı Kuruluş Kanunu	1609	1926
Köy İşleri Bakanlığı (YSE) Kuruluş Kanunu		
Karayolları Genel Müdürlüğü Kanunu	5539	1950
Karayolu ve Ekspres Kanunu	1593	1972
TEK Kuruluş Kanunu	1312	1970
IETT Genel Müdürlüğü Kanunu	3645	1939
Devlet Su İşleri Kuruluş Kanunu	6200	1953
İstanbul Sular İdaresi Kuruluş Kanunu	2226	1933
Hıfzısıhha Kanunu	1593	1930
İstimlak Kanunu	6830	1956
Emlak Vergisi Kanunu	1319	1970
Emlak Kredi Bankası Kuruluş Kanunu	4947	1946
Su Ürünleri Kanunu	1380	1971

5. HALIÇ MASTER PLANI UYGULAMA PROGRAMI

Boğaziçi Üniversitesi tarafından hazırlanan Haliç Master Planı ile getirilen öneriler, 1978'den 1989'a kadar oniki senelik bir süreyi kapsamaktadır. Bu süre içinde yapılacak işler arazi düzenlemesi, yasal ve örgütsel faaliyetler, projelendirme, inşaat, geliştirme ve iskân olarak beş ana grupta toplanmaktadır.

Faaliyetlerin genel dökümü ile yapılacak işlerin açıklanması ve uygulayıcı ve ya yardımcı kuruluşlar listesi Tablo 3'de, yapılacak işlerin zamanlaması ve yıllara göre harcamalar Şekil 10 ve 11'de gösterilmiştir.

Tablo 2

**HALIÇ MASTER PLANI UYGULAMASINDA
GÖREV ALACAK KURULUŞLAR**

HİZMETİ YAPACAK ve FİNANSE EDECEK KURULUŞLAR

1. İSTANBUL METROPOLİTAN HİZMET BİRLİĞİ (*Yeni Kurulacak*)
2. İSTANBUL BÖLGESEL KALKINMA BANKASI (*Yeni Kurulacak*)

İŞBİRLİĞİ ve KOORDİNASYON SAĞLANACAK KURULUŞLAR

1. Bayındırlık Bakanlığı
 - İstanbul Liman Bölge Müdürlüğü
 - KGM 1. ve 17. Bölge Müdürlükleri
 - İstanbul Yapı İşleri Bölge Müdürlüğü
2. İmar ve İskân Bakanlığı
 - Büyük İstanbul Nazım Plân Bürosu
 - İstanbul İl Yapı Müdürlüğü
 - İller Bankası Genel Müdürlüğü
 - Emlâk Kredi Bankası Genel Müdürlüğü
 - Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü
3. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
 - Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
 - Devlet Su İşleri 14. Bölge Müdürlüğü, İstanbul Bölgesi
4. Ulaştırma Bakanlığı
 - Limanlar Dairesi Reisliği
 - Marmara Bölge Müdürlüğü, İstanbul Bölgesi
 - Ulaştırma Koordinasyon İdaresi
5. Başbakanlık
 - Devlet Plânlama Teşkilâtı
 - Toprak ve Tarım Reformu İstanbul Bölge Müdürlüğü
 - Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü İstanbul İl Müdürlüğü
6. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
 - İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü
 - Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü

Tablo 3(1)

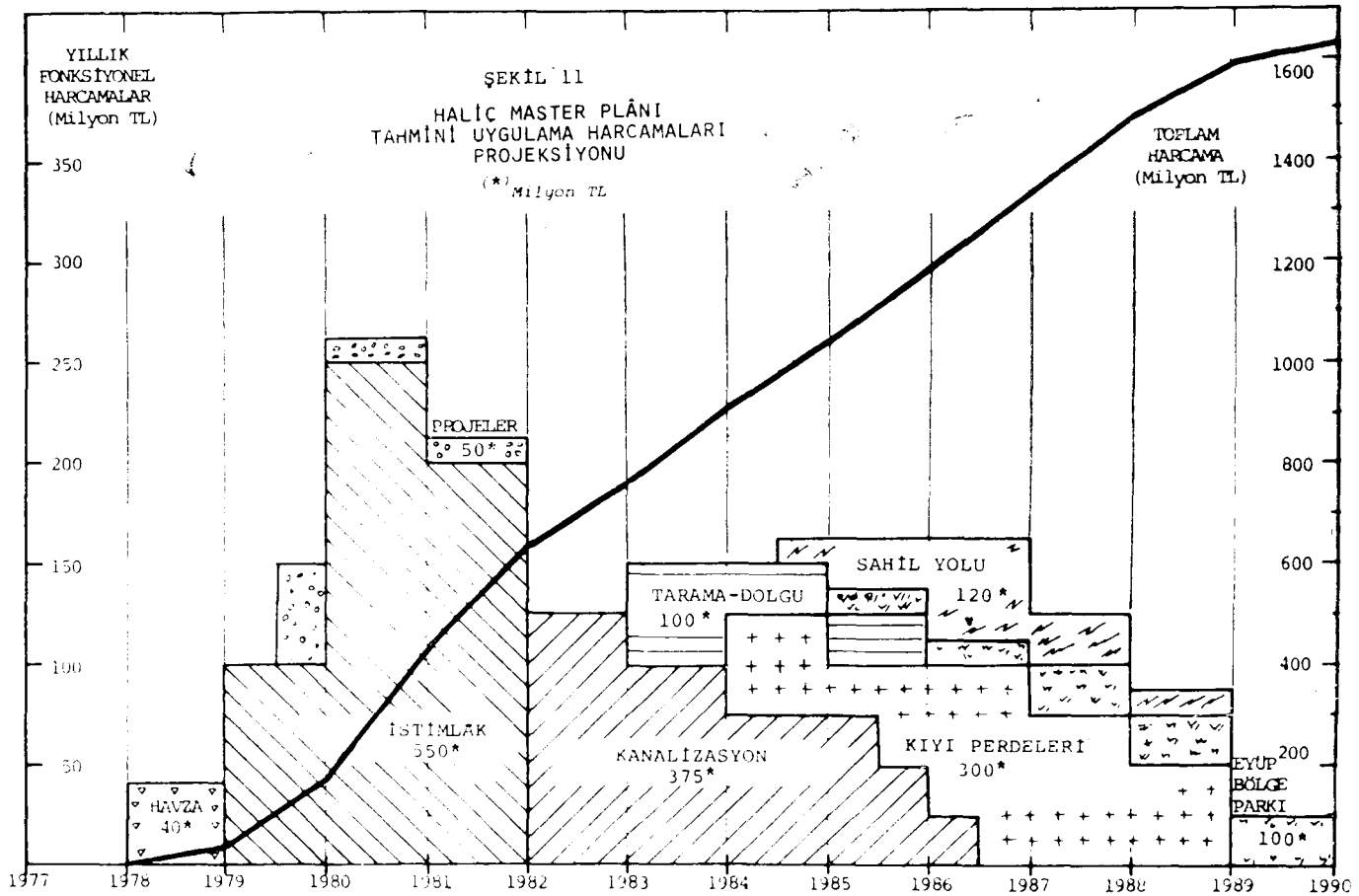
NO.	YAPILACAK İŞ	İŞİN İZAHI	İLGİLİ KURULUŞLAR
1	Organize Sanayi Bölgeleri Temini	Çeşitli yörelerde organize sanayi bölgelerinin temini, altyapılarının süratle tamamlanarak enerji, ulaşım, su ve kanalizasyon sağlanması, bu yörelerin Haliç'e tercih edilir hale getirilmesi	Büyük İstanbul Nazım Planı Bürosu Hazine Milli Emlak Genel Müdürlüğü İstanbul Belediyesi Türkiye Elektrik Kurumu Karayolları Genel Müdürlüğü Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
2	Haliç'ten naklin sağlanması	Haliç'ten nakli gereken sanayilerin bölgede kalmalarını güçleştirici tedbirler getirmek, diğer bölgelere öncelikler ve kolaylıklar sağlanarak transferlerini gerçekleştirmek	İstanbul Belediyesi Maliye Bakanlığı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sanayi Odası Sınai Kalkınma Bankası
3	Kamulaştırma ve Arazi Plânlaması	Kamulaştırma kanalı ile Haliç'te arazi toplama, birleştirme ve yeni parselasyon işleri	Maliye Bakanlığı Arsa Ofisi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Milli Emlak Genel Müdürlüğü
4	Bölgesel Örgüt Kurulması	İstanbul Metropolitan Hizmet Birliği (İMHB) ve İstanbul Bölgesel Kalkınma Bankası (İBKBB) kurulmasını sağlamak, bu örgütlerin yerel idarenin temsil esasını içerecek şekilde kanunlarını çıkartmak, diğer devlet kuruluşları ile işbirliği esaslarını yönetmeliklerle tesis etmek	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçişleri Bakanlığı İmar ve İskân Bakanlığı İstanbul Metropolitan Planı Belediyeleri
5	Parasal Kaynak Temini	İstanbul Bölgesel Örgütleri İMHB ve İBKBB'nin parasal kaynaklarını düzenlemek, tahvil çıkarmak, fon temini için kredi ve vergi kuruluşlarının yasalarında değişiklik yapmak	Türkiye Büyük Millet Meclisi Maliye Bakanlığı

Tablo 3(2)

NO.	YAPILACAK İŞ	İŞİN İZAHI	İLGİLİ KURULUŞLAR
6	Projelerin Yapımı (Bölüm 3 ilâ 10)	Istanbul Bölgesel Örgütlerinin koordinasyonu ve işbirliği yapılan yürütücü kuruluşların denetim ve yönetiminde Haliç'te uygulanacak mühendislik ve mimarlık projelerinin yapılması, çeşitli arazi etütleri, işlerinin tamamlanması, havza etüd ve projeleri, şehir-cilik projeleri, hava kirliliği ölçümleri	Istanbul Metropolitan Hizmet Birliği Istanbul Bölgesel Kalkınma Bankası Üniversiteler İller Bankası Karayolları Genel Müdürlüğü Devlet Su İşleri Bayındırlık Bakanlığı (DLH) Türkiye Elektrik Kurumu
7	Proje İhaleleri (Bölüm 10)	Yapımı tamamlanan projelerin teklif alınarak kamu veya özel kuruluşlara ihale edilmesi	Istanbul Metropolitan Hizmet Birliği Istanbul Bölgesel Kalkınma Bankası
8	Havza Düzenlenmesi (Bölüm 5)	Aliheykçü ve Kâğıthane derelerine su veren havzalarda amenajmanı, erozyon önlemleri ve taşkına karşı kanal yapımı, regülatör veya baraj inşaatı	İMHB ve İBKB'nın koordinasyonu Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
9	Su ve Kanalizasyon Tesisleri (Bölüm 3 ve 10)	İçme suyu temini ve pis suların toplanması, tasfiyesi ve denize verilmesi	İMHB ve İBKB'nın koordinasyonu Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
10	Enerji ve Telefon Hatları (Bölüm 2 ve 9)	Elektrik enerjisi, bölge dağıtım şebekesi tesisi ve telefon hatlarının düzenlenmesi	İMHB ve İBKB'nın koordinasyonu Türkiye Elektrik Kurumu PİT Genel Müdürlüğü
11	Tarama ve Dolgu (Bölüm 7)	Dip çukurluğu tarama ile teminlenmesi ve yeşil saha veya yol yapılacak bölgelerde dolgu yapılması	İBHM ve İBKB'nın koordinasyonu Bayındırlık Bakanlığı (DLH)
12	Iskele İnşaatı (Bölüm 7 ilâ 9)	Tanzim edilen kıyı boylarında denizyolu ile irtibat istenilen yerlerde iskele inşaatı	İMHB ve İBKB'nın koordinasyonu Bayındırlık Bakanlığı (DLH)

Tablo 3(3)

NO.	YAPILACAK İŞ	İŞİN İZAHI	İLGİLİ KURULUŞLAR
13	Suyolu Kanal İnşaatı	Yeşil saha olarak doldurulması önerilen bölgede bırakılacak suyolu için kanalların inşaatı	İMB ve İBKB'nın koordinasyonu Bayındırlık Bakanlığı (DLH)
14	Sahil Yolu İnşaatı	Suyolu boyunca ve Haliç çevresinde karayolu yapımı, çevre yolları ile bağlantıların tesisi, şev ağaçlandırması	İMB ve İBKB'nın koordinasyonu Bayındırlık Bakanlığı (KGM) Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
15	Ağaçlandırma	Havza amenajmanı, çevre düzenlemesi, turistik ve dinsel bölgeler tanzimi ile ilgili tüm ağaçlandırma ve yeşillendirme yapımı	İMB ve İBKB'nın koordinasyonu Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
16	Mimari Geliştirme	Bölgedeki meydanların, dinsel ve turistik bölgelerin, tarihi eserler çevrelerinin tanzimi ve mimari gelişmesinin yapılması	İMB ve İBKB'nın koordinasyonu Bayındırlık Bakanlığı (Yapı İşleri Genel Müdürlüğü)
17	İskân Faaliyeti	Altyapısı tamamlanmış bölgelerin kontrollü olarak iskâna açılması ve yerleşmenin sağlanması	İMB ve İBKB'nın koordinasyonu

Şekil 11.

Haliç Master Planı'nın uygulanmasında yürütülecek çeşitli işlere ait tahmini harcamalar, 1977 rayiçlerine göre, aşağıda özetlenmiştir :

- a. İlk etapta istimlâki zorunlu olan arazi ve bina alanı yaklaşık olarak tahmin edilmiş ve bu iş için 550 milyon TL'lik bir fon ayrılmıştır. İstimlâk işlerinde gecikilirse sarfiyat artabilir.
- b. Kanalizasyon kuşaklama ve deşarj tesis ve kanallarının toplam 375 milyon TL'na malolacağı hesaplanmıştır.
- c. Yapılacak kıyı tanzimi 7.5 km uzunluğunda bir palplans duvar sistemini gerektirecektir. Beher metre tül'ü 40 000 TL. tahmin edilirse, kıyı palplans perdelerinin tüm maliyeti 300 milyon TL. mertebesinde olacaktır.
- d. Tarama ve dolgu işlerinin tahminen 60 milyon TL'na malolacağı belirtilebilir. Kıyı tahkimatı ile bu maliyet en çok 100 milyon TL'ya yükselebilir.
- e. Mevcut karayollarının tanzimi ve yeni tâli yolların açılımı için altyapı dahil 120 milyon TL. yeterli olacaktır.
- f. *Eyüp Bölge Parkı*'nın tanzimi, ağaçlandırılması ve erozyona karşı alınacak tedbirler 100 milyon TL'na malolacaktır.

Görülüyor ki, istimlâk ve yatırım harcamaları için oniki yılda 1 milyar 600 milyon lira gerekmektedir. Bu paranın sağlanması için üç ayrı kaynak düşünülebilir: a) 250 milyar liralık genel bütçeden yılda ortalama 150 milyon liralık bir tahsisatın ayrılması ile, b) İstanbul'da yaşayan yaklaşık yarım milyon ailenin her birinin yılda ortalama 300 L. gibi küçük bir yardımı, ilgili bir fona yatırması ile ya da, c) İstanbul organize sanayi bölgelerindeki Hazine arazilerinin iki milyon metrekaRELİK bir bölümünün Haliç'ten taşınacak kullanıma ayrılıp istekli olacıklara satılması. Her üç kaynağın da harekete geçirilmesi ile, istenenden daha fazla fon sağlanabilir. Haliç'den taşınacak sanayi ve öteki kuruluşlardan arta kalacak arazi, Belediye'ye bir ek gelinde getirecektir.

6. SONUÇ

Haliç Master Planı uygulama programı 1978 - 1989 dönemi içinde, oniki sene süre ile yoğun bir çalışmayı gerektirecek, tahmini olarak 1,6 milyar TL. harcama-ya yol açacak ve kuruluşlar arası sıkı bir işbirliği gerektirecek bir projeyi detaylandırmaktadır.

Günümüz toplumunun tarihe, İstanbul şehrine ve ülkeye olan borcunu ödemek için atılmış bu adım, aynı zamanda gelecek nesillere bırakacağımız eserler arasında hepimizin iftihar edeceği bir Haliç'i oluşturacaktır.

ÖZET

Boğaziçi Üniversitesi tarafından hazırlanan Haliç Master Planının en önemli yönü, bölgede büyük ihtiyaç duyulan yeşil alan düzenlemesidir. Haliç'in Alibey ve Kâğıthane derelerinin Haliç'e döküldükleri yerden başlayan Eyüp'e çok yakın bir noktaya kadar olan kesiminde zaten dolmuş ve kullanılmaz hale gelmiş olan yata-

gını doldurularak çok geniş bir *Bölge Parkı* oluşturulması önerilmektedir. Bu doldurma işlemi ile yaklaşık yetmiş hektarlık bir alan kazanılmakta ve tüm çevresi ile birlikte yeşil alan olarak düzenlenen parkın alanı yaklaşık 163 hektar olmaktadır.

Genel olarak, bölgede eski bitki örtüsünün tekrardan kazanılmasını sağlayan bu düzenleme, aynı zamanda bölge ve hatta kent bütünü halkının eğlenme, dinlenme ihtiyaçlarına turistik, rekreatif ve sportif donatımın sağlandığı büyük bir rekreasyon merkezinin oluşmasına yarayacaktır. Aynı zamanda, gerçek bir "*Boş zamanları değerlendirme Merkezi*" olacak bu mekân, Alibeyköy Merkezinin güneye doğru yönlendirilmesiyle daha aktif ve bütüncül bir durum kazanacaktır.

Alibey deresinin memba tarafında baraj oluşu ve su kanalının varlığı, önerilen yeşil dokunun daha gerilere kadar uzamasını sağlamaktadır. Haliç içinde kazanılacak dolma alanının iki tarafında takriben 40 m genişlikte ve 8 m derinlikte su kanalları bırakılmıştır. Böylece, Alibey Barajı'nın ve Kâğıthane deresinin suları Haliç'e rahatlıkla akıtılabilecektir.

Kâğıthane deresi boyunca yer alan askeri okulların bulunduğu eski Kâğıthane eğlencelerinin yapıldığı ağaçlık alan, görsel ve fonksiyonel olarak önerilen "*EYÜP BÖLGE PARKI*" ile bütünleşmektedir. Düzenlemede Kâğıthane deresi ve Alibey deresi arasında kalan büyük alanın da ağaçlandırılması önerilmiştir.

Görülüyor ki, çevresindeki büyük yeşil dokuların varlığı ve yeni önerilen ağaçlandırılacak alanlarla "*Eyüp Bölge Parkı*" İstanbul kent merkezinde bulunmayan çok önemli bir yeşil odak meydana getirecektir. Önerilen "*Eyüp Bölge Parkı*", dünyanın toplum yapısına cevap veren eski Kâğıthane eğlence ve dinlenme mekânının değişik ve çağdaş bir anlayışla, bugünün toplum yapısına cevap veren bir mekâna dönüştürülmesidir. Bu yeni kullanım kararını, Haliç Master Plânlama projesinin özgen bir yaklaşımı olarak değerlendirebiliriz.

Dünyanın büyük kentlerinde büyüklükleri 100 - 150 hektar olan çok sayıda büyük park alanları bulunmaktadır. Saray bahçeleri ve bazı özel korular dışında İstanbul'da bir büyük yeşil alanın bulunmadığı düşünülürse, *Eyüp Bölge Parkı* ile Cumhuriyet İstanbul'unda ilk kez çağdaş bir tutumla çok büyük bir yeşil mekân yaratılmış olacaktır.

Eyüp Bölge Parkı içinde geleneksel Türk yaşamını ortaya koyan düzenlemeler, müze anlamında kullanımlar ve Kâğıthane eğlencelerinden ilham alınarak bazı eski devri canlandırma deneyleri yapılabilir. Önerilen alan, ağaçlandırma, piknik yerleri, spor olanakları, dinlenmeye ve eğlenceye dönük tüm donatımı ile bir *BÖLGESEL PAK* niteliğini kazanacaktır. Mevcut iki derenin suları derive edilerek çevrede ayrı bir çekicilik yaratacaktır.

THE EYÜP REGIONAL PARK PROPOSAL WITHIN THE GENERAL FRAMEWORK OF THE GOLDEN HORN MASTER PLAN

Semih TEZCAN ¹
Turan DURGUNOĞLU ²
Mehmet ÇUBUK ³
Ersen GÜRSEL ⁴
Nejat TUĞCU ⁵
Köksal ANADOL ⁶
Haydar KARABEY ⁷

SUMMARY

The most important aspect of the Golden Horn Master Plan prepared by Boğaziçi University is the organization of green areas which the area is in urgent need of. The northern end of the estuary which is already filled by Alibey and Kâğıthane streams up to a point very close to Eyüp region should be completely filled and converted into a very large *regional park*. The area which will be filled will make it possible to regain an area of 70 hectares and the total area of the park planned and the total area of the park planned to be the green area of the region will be approximately 163 hectares.

This arrangement, apart from putting some green on the map, will also help form a recreational centre from which the city populace will benefit. The area which will retain everything necessary for a recreational centre will be enhanced when the Alibeyköy Centre is directed further south.

Due to the presence of water canals and dams in the upstreams region of Alibeyköy stream it is possible to move the parklands further inland. Two navigation channels, each about 40 m wide and 8 m deep are proposed through this parkland to provide both streams with a discharge basin.

The area occupied by some of the military installations in the basin along Kâğıthane stream, where the historical Kâğıthane fâtes used to take place, is also to

-
- ¹ Prof. Dr., Faculty of Civil Engineering, Boğaziçi University.
 - ² Assoc. Prof., Faculty of Civil Engineering, Boğaziçi University
 - ³ Assoc. Prof., Architect, State Fine Arts Academy.
 - ⁴ Architect, EPA Group Coordinator, Urban Planning, Architectural Project and Planning Workshop.
 - ⁵ Dr., Department of Computer Sciences, Boğaziçi University.
 - ⁶ Architect, Yapı Merkezi Corp., Founder
 - ⁷ Dr., State Fine Arts Academy.

be incorporated into the *EYÜP REGIONAL PARK*. According to the re - organization plan, trees will be planted in the area between the two streams.

Thus the proposed *EYÜP REGIONAL PARK* will provide a green focal area which Istanbul lacks at the moment. The proposal hopes to convert the historical Kâğıthane recreational area into a modern complex able to cope with the recreational needs of the present urban dwellers of the city. This new orientation in the use of the region can be interpreted as a novel approach which stems from the Golden Horn Master Plan project.

In most urban metropolises of the world it is possible to see parklands as large as 100 - 150 hectares. Considering the fact that apart from the historical Palace Gardens and private woods, Istanbul has no substantial green areas. The *EYÜP REGIONAL PARK* will be the realization of the first large green area thought out with a modern approach which the city of Istanbul will be able to boast during the Republic era.

It may be possible to create shows and spectacles in the Eyüp Park which reflect the traditional Turkish way of life, museums can be established and re - enactment of the old Kâğıthane fêtes can be staged. The proposed area will have everything necessary which will render it a *REGIONAL PARK* with its picnic grounds, sports and recreational facilities. The region will be doubly enhanced by deviating the present paths of the two streams.